

Etički aspekti potpomognute oplodnje

Ethic aspects of artificial insemination

Ljiljana Grdić¹

SAŽETAK: Medicinski potpomognuta oplodnja zajednički je naziv za metode kojima se kontrolira i pomaže oplodnja jajne stanice, transport zametka, implantacija i razvoj trudnoće. Cilj je istraživanja bio ispitati razinu znanja i stavova o potpomognutoj oplodnji među studentima Studija sestrinstva i studenata drugih fakulteta, te saznati razlike. Uzorak je činilo 199 ispitanika, a instrument ispitivanja bio je anketni upitnik. Rezultati istraživanja pokazuju da su ispitanici Studija sestrinstva više upoznati s metodama medicinski potpomognute oplodnje (Fisherov egzaktni test, $p=0,014$). Uočena je značajna razlika u stavu između ispitanika na pitanjima etičke opravdanosti potpomognute oplodnje isključivo u situacijama neplodnih bračnih parova ($p=0,011$); etičke opravdanosti potpomognute oplodnje u situacijama kreiranja djeteta po želji ($p=0,003$); opravdanosti potpomognute oplodnje u situacijama kada žena kojoj «biološki sat otkucava» i istospolni par zatraži IVF kao postupak dobivanja djeteta ($p=0,001$); te odabira potpomognute oplodnje u slučaju nemogućnosti zanošenja prirodnim načinom ($p=0,025$). Iz rezultata istraživanja može se zaključiti da postoje razlike u znanju i stavovima o potpomognutoj oplodnji među studentima Studija sestrinstva i studenata drugih fakulteta.

Ključne riječi: medicinski potpomognuta oplodnja, stavovi studenata, etika

ABSTRACT: Artificial insemination is a general term for the methods of controlling and supporting insemination, transporting embryo, implanting it and supervising pregnancy. The aim of the research was to find out about the level of knowledge and also the attitude about artificial insemination between the students of the Study for nurses and students of the other faculties, and to get the insight into the differences in their points of view. The results of the research show that the students of the Study for nurses know more about the methods of artificial insemination than other students (Fisher's exact test, $p=0.014$). Examinees in both groups think that the artificial insemination is acceptable from the ethic point of view, as a way of having children and they also think that the children being conceived this way have right to know that. There is a significant difference in attitude of students of the Study for nurses and other students about the issues of ethic justification of artificial insemination with sterile married couples ($p=0.011$); ethic justification of artificial insemination in cases of creating the child according to personal preferences ($p=0.003$); ethic justification of artificial insemination in cases when woman "whose biological clock is ticking" or homosexual couple want IVF treatment ($p=0.001$); and the ethic justification of artificial insemination when the person is not able to conceive a child ($p=0,025$). Students of the Study for nurses would ask the gynaecologist to answer their questions and provide necessary information, whereas the other students would search for the information in media and among people they know ($p<0.001$). There are also significant differences among students of the Study for nurses and other students in their agreement with the statements: embryo is a human being ($p<0.001$); postponing the pregnancy and giving birth for later is becoming bigger and bigger problem and cause of sterility ($p=0.037$); the purpose of the ethics is raising the human knowledge about human freedom, the right usage of that freedom and the lines we cannot cross ($p=0.001$); the life begins in the moment of conception ($p=0.001$). Based on the results of the research can be concluded that there are differences in knowledge and attitudes about artificial insemination between the students of the Study for nurses and the students of the other faculties.

Key word: artificial insemination, ethic

Zaprimljeno / Received: 03.03.2010

Odobreno / Accepted: 08.03.2010.

UVOD

Nastanak, razvoj i opstanak čovjeka kao vrste i čovjeka kao pojedinca odvija se u obitelji koja je temeljna institucija ljudskoga društva. Način prenošenja života nije sporan. Odvija se prirodnom reprodukcijom heteroseksualnog para, a upravo takav lanac prirodne reprodukcije povezuje današnje društvo s prošlim društvima i djecu s roditeljima i njihovim

predcima. Najplodnije je razdoblje u životu žene i muškarca između 20 i 25 godina. Sposobnost prokreacije, kao i sve druge vitalne ljudske funkcije, može biti oštećena raznim bolestima ili povrjedama, a socijalni trend odgađanja trudnoće za kasnije životne godine također može utjecati na mogućnost začeća. Nemogućnost prokreacije prirodnim putem označava

¹ Ljiljana Grdić, bacc.med.techn. Klinički bolnički centar Osijek

se terminom neplodnosti. Procjenjuje se da je 10–15% svih bračnih parova neplodno. Prema nekim shvaćanjima par se smatra neplodnim kada prođe godina dana zajedničkog normalnog spolnog života, a ne dođe do trudnoće.¹ Prema drugima to je razdoblje dulje i iznosi dvije godine.² Kad se utvrdi neplodnost, pristupa se utvrđivanju zdravstvenih razloga koji sprječavaju prokreaciju i njihovu liječenju, poput kirurškog ili hormonalnog tretmana za uspostavljanje prirodne prokreativne funkcije. U nekim se slučajevima terapijskim mjerama ne može omogućiti prirodna prokreacija, ali se može pomoću različitih postupaka medicinski pomognute prokreacije postići oplodnja i prokreacija. Lanac prirodne prokreacije dobio je alternativu koju nazivamo medicinski potpomognutom prokreacijom. Medicinski potpomognuta oplodnja zajednički je naziv za metode kojima se kontrolira i pomaže oplodnja jajne stanice, transport zametka, implantacija i razvoj trudnoće.² Medicinski potpomognuta oplodnja rezultat je razvoja bioloških i medicinskih znanosti početkom 20. stoljeća. Ona je za razliku od prirodne reprodukcije potpuno kontroliran način reprodukcije namijenjen slučajevima u kojima nije poželjno ili nije moguće ostvariti prirodnu reprodukciju. Namijenjena je postizanju reprodukcije neplodnoga para i paru koji njenom primjenom izbjegava prijenos teških nasljednih bolesti na potomstvo. Medicinski potpomognuta oplodnja obuhvaća sve one postupke ili metode koji omogućuju spajanje spolnih stanica i postizanje začeca na drukčiji način od spolnog odnosa. Osnovni medicinski postupci kojima se omogućuje umjetna oplodnja jesu: unošenje sjemena ili artifičijelna inseminacija, unošenje gameta u jajovode ili gamete intrafalopain transfer i izvantjelesna oplodnja s unosom embrija. Različite medicinske postupke možemo ponajprije razvrstati na homologne i heterologne prokreativne postupke. Homologni prokreativni postupci svi su oni koji omogućuju oplodnju gameta para i razvoj djeteta u majci čija je jajna stanica i koja rađa dijete. U nastanak djeteta uključeni su žena i muškarac koji su u bračnoj ili izvanbračnoj vezi i kojima se tim postupkom omogućuje začeti dijete. Heterologni prokreativni postupci su svi oni kod kojih dolazi do prokreacije uz sudjelovanje treće osobe koja je plodna.

Osim medicinskih pretpostavki, primjenu medicinski pomognute prokreacije znakovito usmjeravaju i socijalne pretpostavke. Najznakovitija je socijalna pretpostavka da je riječ o bračnom ili izvanbračnom paru, čime se isključuju pojedinci i homoseksualni parovi. Zahtjevom za bračnom ili stabilnom izvanbračnom zajednicom štiti se obiteljski status djeteta koje će nastati primjenom tih postupaka.³

Etički aspekti potpomognute oplodnje

Sve je veći utjecaj dostignuća u prirodnim i tehničkim znanostima i njihov upliv da čak mijenjaju evolucijske, a time i biološke procese u prirodi. Sve znanstvene novine i uspjesi postignuti posebno u posljednjim desetljećima, doveli su do velikog napretka i boljitka čovjekova života, ali i do mnoštva upita, problema i nedoumica svima koji proučavaju znanosti vezane uz dobrobit čovjeka.⁴

Izvantjelesna je oplodnja u usporedbi s drugim postupcima potpomognute oplodnje revolucionarna jer je omogućila nastanak ljudskog embrija izvan tijela, in vitro, nakon čega se zametak vraća u majku ili drugu ženu te se pohranjuje za kasniju uporabu. Nastanak ljudskih embrija izvan tijela omo-

gućio je i znanstvena istraživanja na njima. Razvoj i primjena postupaka medicinski potpomognute oplodnje nosi u sebi istodobno opasnost od zlorabice i nepromišljene uporabe s nesagledivim posljedicama s jedne strane, ali i sagledivu dobrobit za neplodan par s druge strane.⁵ Jedan od najjačih argumenata protiv novih postupaka za postizanje medicinski potpomognute oplodnje upravo je mogućnost da se njihovom primjenom ostvare masovne i neprihvatljive socijalne promjene, s idejom kreiranja »super djeteta« odabirom sjemena ili jajaša davatelja ili pak pojedinih genetskih obilježja.⁶ Uz prokreativne postupke razvijena je i tehnologija pohranjivanja ili zamrzavanja gameta ili embrija. Banke sjemena koriste se i pohranjivanjem sjemena osoba u slučajevima kad se provode postupci liječenja koji dovode do oštećenja ili uništenja spolnih stanica, kao primjerice kemoterapija, kako bi se očuvala mogućnost vlastite prokreacije tih osoba u budućnosti. Razvojem izvantjelesne oplodnje omogućeno je i zamrzavanje ljudskog embrija te kasnije njegova uspješna uporaba za postizanje trudnoće. Odvajanje i zamrzavanje embrija nosi i poseban rizik. Za vrijeme pohranjivanja embrija protječe vrijeme, ali samo paru od kojeg on potječe, ali ne i embriju, za koji vrijeme stoji u smislu njegova razvoja i starenja. Nakon smrti osobe čije su spolne stanice pohranjene javlja se i pitanje tko je ovlašten s njima raspolagati, a nakon rođenja djeteta postavlja se i pitanje nasljeđivanja pokojne osobe.

Cilj istraživanja

Cilj je istraživanja bio ispitati razinu znanja i stavova o potpomognutoj oplodnji između studenata Studija sestrinstva i studenata drugih fakulteta te saznati razlike u znanju i stavovima.

Ispitanici i metode

Istraživanje je provedeno među studentima Studija sestrinstva u Osijeku i studentima drugih fakulteta u dvama studentskim domovima u Osijeku, tijekom lipnja 2009. godine. U istraživanju je sudjelovalo 199 studenata osječkog Sveučilišta, od čega je 100 (50,3%) studenata Studija sestrinstva, a 99 (49,7%) studenata ostalih fakulteta na Sveučilištu. Kao instrument istraživanja upotrijebljen je anketni upitnik, koji je sadržavao sljedeće podatke: dob, spol, fakultet, bračni status, vjersko uvjerenje te 10 pitanja zatvorenoga tipa i 1 pitanje otvorenoga tipa. Upitnik je sadržavao i 6 čestica tvrdnji o medicinski potpomognutoj oplodnji. Uz svaku tvrdnju odgovaralo se na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva - od 1 (»Uopće se ne slažem«) do 5 (»U potpunosti se slažem«). Anketni je upitnik bio anonimn.

Podatci su predstavljeni apsolutnim i relativnim frekvencijama. Razlike između promatranih skupina studenata testirane su χ^2 testom i prema potrebi Fisherovim egzaktnim testom. Razina značajnosti postavljena je na 0,05. Statistička analiza napravljena je programskim sustavom SAS (inačica 82, Cary, NC, SAD).

Rezultati

Od ukupno 199 ispitanika, 132 (66,3%) bile su žene, a 67 (33,7%) muškarci. Osamnaest je ispitanika (9,0 %) u braku. Najveći je broj ispitanika u dobi od 20 do 30 godina. Svega 8

(4,0%) ispitanika izjavilo je da nisu vjernici, a najveći je udio vjernika katoličke vjeroispovijesti.

Veći broj ispitanika Studija sestrinstva upoznat je s metodom medicinski potpomognute oplodnje, za razliku od studenata s ostalih fakulteta (Fisherov egzaktni test, $p=0,014$), a podjednako su upoznati s činjenicama o udjelu neplodnih bračnih parova (Fisherov egzaktni test, $p=0,662$) i prvom djetetu začeto postupkom *in vitro* fertilizacije u Republici Hrvatskoj (tablica 1).

Pitanja o medicinski potpomognutoj oplodnji	Broj pozitivnih odgovora		P*
	Studij sestrinstva	Ostali	
Znate li da medicinski potpomognuta oplodnja obuhvaća niz metoda, među ostalima: inseminaciju sa sjemenom supruge (homologna) ili donatora (heterologna), izvantjelesna oplodnja - <i>in vitro</i> fertilizacija, smrzavanje - odmrzavanje zametaka i prijenos u maternicu?	87	72	0,014
Znate li da je oko 15 % bračnih parova u Republici Hrvatskoj neplodno?	40	36	0,662
Znate li da je Hrvatska osma zemlja u svijetu u kojoj se rodilo prvo IVF dijete 23.10.1983.?	14	5	0,051

* Fisherov egzaktni test

Tablica 1. Poznavanje činjenica o medicinski potpomognutoj oplodnji u skupinama ispitanika sestrinskog studija (N=100) i studenata ostalih fakulteta (N=99)

Najveći broj ispitanika smatra da je medicinski potpomognuta oplodnja etički opravdana kao način dobivanja potomstva pri čemu nije uočena značajna razlika u tom stavu između skupina ispitanika s obzirom na fakultet koji pohađaju (tablica 2) ni s obzirom na vjeroispovijest (tablica 3). Uočena je značajna razlika u stavu između ispitanika Studija sestrinstva i studenata drugih fakulteta na pitanju etičke opravdanosti potpomognute oplodnje isključivo u situacijama neplodnih bračnih parova (Fisherov egzaktni test, $p=0,011$). Značajna razlika postoji i na pitanju etičke opravdanosti potpomognute oplodnje u situacijama kreiranja djeteta po želji (Fisherov egzaktni test, $p=0,003$) te opravdanosti potpomognute oplodnje u situacijama kada žena kojoj »biološki sat otkucava« i istospolni par zatraži IVF kao postupak dobivanja djeteta (Fisherov egzaktni test, $p=0,001$) (tablica 2). Na istim pitanjima nisu uočene značajne razlike s obzirom na vjersko uvjerenje ispitanika (tablica 3).

Od 199 ispitanika, njih 69 (34,7%) neodlučno je oko pitanja odabira medicinski potpomognute oplodnje u slučaju nemogućnosti zanošenja prirodnim načinom, dok je 116 (58,3%) izjavilo da bi se sigurno odlučilo na takav način oplodnje. Svega je 14 (7,0%) ispitanika izjavilo da se nikada ne bi odlučilo na medicinski potpomognutu oplodnju u slučaju nemogućnosti zanošenja prirodnim načinom. Po tom pitanju razlika je

Pitanja o etičkoj opravdanosti medicinski potpomognute oplodnje	Odgovori	Broj ispitanika		P*
		Studij sestrinstva	Ostali	
Mislite li da je medicinski potpomognuta oplodnja etički opravdana kao način dobivanja potomstva?	Da	79	76	0,745
	Ne znam	14	13	
	Ne	7	10	
Smatrate li da je medicinski potpomognuta metoda etički opravdana isključivo u bračnih parova koji su neplodni?	Da	76	56	0,011
	Ne znam	10	14	
	Ne	14	29	
Smatrate li da je medicinski potpomognuta metoda etički opravdana i u situacijama kreiranja djeteta »po želji«, primjerice odabir spola, izgled, najzdraviji embrij?	Da	4	10	0,003
	Ne znam	6	19	
	Ne	90	70	
Smatrate li da je medicinski potpomognuta oplodnja etički opravdana i u situacijama kada žena kojoj »biološki sat otkucava« zatraži IVF ili da istospolni par odabere IVF kao postupak dobivanja djeteta?	Da	18	25	0,001
	Ne znam	17	35	
	Ne	65	39	

* Fisherov egzaktni test

Tablica 2. Stav prema etičkoj opravdanosti medicinski potpomognute oplodnje u skupinama ispitanika s obzirom na fakultet koji pohađaju

Pitanja o etičkoj opravdanosti medicinski potpomognute oplodnje	Odgovori	Broj ispitanika		P*
		Nisu vjernici	Vjernici	
Mislite li da je medicinski potpomognuta oplodnja etički opravdana kao način dobivanja potomstva?	Da	8	147	0,659
	Ne znam	0	27	
	Ne	0	17	
Smatrate li da je medicinski potpomognuta metoda etički opravdana isključivo kod bračnih parova koji su neplodni?	Da	3	129	0,097
	Ne znam	1	23	
	Ne	4	39	
Smatrate li da je medicinski potpomognuta metoda etički opravdana i u situacijama kreiranja djeteta »po želji«, npr. odabir spola, izgled, najzdraviji embrij?	Da	1	13	0,055
	Ne znam	3	22	
	Ne	4	156	
Smatrate li da je medicinski potpomognuta oplodnja etički opravdana i u situacijama kada žena kojoj »biološki sat otkucava« zatraži IVF ili da istospolni par odabere IVF kao postupak dobivanja djeteta?	Da	3	40	0,500
	Ne znam	2	50	
	Ne	3	101	

* Fisherov egzaktni test

Tablica 3. Stav prema etičkoj opravdanosti medicinski potpomognute oplodnje u skupinama ispitanika s obzirom na vjersko uvjerenje

prisutna između skupina studenata Studija sestrinstva i ostalih studija (Fisherov egzaktni test, $p=0,025$) (tablica 4).

Razdioba ocjena slaganja s tvrdnjom da je embrij ljudska osoba značajno se razlikuje između skupina ispitanika Studija sestrinstva i ostalih fakulteta (Fisherov egzaktni test, $p<0,001$). Uočena je značajna razlika u preostalim trima

tvrdnjama, između studenata Studija sestrinstva i studenata drugih fakulteta, da odgađanje trudnoće i rađanja za kasniju dob postaje sve veći problem i uzrok rastuće neplodnosti (Fisherov egzaktni test, $p=0,037$); da je svrha etike povećanje ukupnog ljudskog znanja i učenja o ljudskoj slobodi, pravilnoj uporabi te slobode i njezinim granicama (Fisherov egzaktni test, $p=0,001$); da život počinje začecem (Fisherov egzaktni test, $p=0,001$) (tablica 6).

Pitanje	Odgovori	Broj ispitanika		P*
		Studij sestrinstva	Ostali	
Ukoliko biste se našli u situaciji nemogućnosti zanošenja prirodnim načinom, biste li se odlučili za jednu od metoda medicinski potpomognute oplodnje?	Da	66	50	0,025
	Ne znam	31	38	
	Ne	3	11	

* Fisherov egzaktni test

Tablica 4. Stav prema odabiru medicinski potpomognute oplodnje u slučaju nemogućnosti zanošenja prirodnim načinom u skupinama ispitanika s obzirom na fakultet koji pohađaju

Pitanje	Odgovori	Broj ispitanika		P*
		Studij sestrinstva	Ostali	
Za pitanja o medicinski potpomognutoj oplodnji obratili biste se:	ginekologu	84	58	<0,001
	svećeniku	2	4	
	poznancima	14	21	
	medijima	2	16	

* Fisherov egzaktni test

Tablica 5. Izvori informacija o metodama medicinski potpomognute oplodnje u skupinama ispitanika s obzirom na fakultet koji pohađaju

Rasprava

U ovom istraživanju uzorak je činilo 199 ispitanika. Samo je osamnaest ispitanika (9,0%) u braku, a 120 ispitanika je u dobi od 20 do 30 godina. Znači da većina ispitanika pripada skupini koja će se i sama uskoro suočiti s pitanjima braka i rekreacije. Studenti Studija sestrinstva (87%) navode da su upoznati s metodama medicinski potpomognute oplodnje, što je i očekivano s obzirom na edukaciju, a studenti drugih fakulteta pokazuju manje znanje. Svi ispitanici podjednako su upoznati s udjelom neplodnih bračnih parova u RH, kao i s činjenicom da je Hrvatska osma zemlja u svijetu u kojoj je začeto dijete postupkom in vitro fertilizacije. Najveći broj svih ispitanika izjavio je da su vjernici (96%), od toga je najveći broj vjernika katoličke vjeroispovijesti (91,5%). Najveći broj ispitanika smatra da je medicinski potpomognuta oplodnja etički opravdana kao način dobivanja potomstva, pri čemu nije uočena značajna razlika u tom stavu između skupina ispitanika s obzirom na vjersko uvjerenje. Na pitanje je li medicinski potpomognuta oplodnja etički opravdana i u situacijama kreiranja djeteta po želji, primjerice odabir spola, izgled, najzdraviji embrij; jedan je student Studija sestrinstva potvrdno odgovorio, a studenti drugih fakulteta imali su 13 potvrdnih odgovora. To bi se moglo objasniti činjenicom da studenti Studija sestrinstva slušaju kolegij Filozofija i

Tvrdnja	Fakultet	Broj ispitanika					P*
		Ocjena slaganja†					
		1	2	3	4	5	
Embrij nije samo nakupina stanica, nego cjelovita ljudska osoba.	Studij sestrinstva	1	3	18	35	43	<0,001
	Ostali	8	15	25	23	28	
Imati dijete nije pravo, ono je dar.	Studij sestrinstva	3	3	10	21	63	0,378
	Ostali	4	4	17	25	49	
Znanstvenici imaju najveću odgovornost da očuvaju i ojačaju etička načela u svojim istraživanjima i ustanovama.	Studij sestrinstva	3	11	36	32	18	0,284
	Ostali	2	7	27	34	29	
Odgađanje trudnoće i rađanja za kasniju dob postaje sve veći problem i uzrok rastuće neplodnosti.	Studij sestrinstva	0	8	24	44	24	0,037
	Ostali	1	20	22	29	27	
Svrha je etike povećanje ukupnog ljudskog znanja i učenje o ljudskoj slobodi, pravilnoj uporabi te slobode i njezinim granicama.	Studij sestrinstva	2	0	11	54	33	0,001
	Ostali	0	7	25	39	28	
Život počinje začecem.	Studij sestrinstva	5	3	5	12	75	0,001
	Ostali	3	11	14	22	49	

* Fisherov egzaktni test

Tablica 6. Razdioba ocjena slaganja s tvrdnjama o medicinski potpomognutoj oplodnji u skupinama ispitanika s obzirom na fakultet koji pohađaju † 1 - uopće se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - niti se slažem, niti se ne slažem, 4 - uglavnom se slažem, 5 - u potpunosti se slažem

bioetika u zdravstvenoj njezi, gdje se između ostalog obrađuje i tema medicinski potpomognute oplodnje. Najveći broj ispitanika smatra da djeca začeta potpomognutom oplodnjom sa sjemenom davatelja imaju pravo na saznanje svog biološkog podrijetla, pri čemu nije uočena značajna razlika u tom stavu između skupina ispitanika s obzirom na fakultet koji pohađaju. Oko pitanja odabira medicinski potpomognute oplodnje u slučaju nemogućnosti zanošenja prirodnim načinom, od 199 ispitanika 116 (58,3%) je izjavilo da bi se sigurno odlučilo na takav način oplodnje. Svega je 14 (7,0%) ispitanika izjavilo da se nikada ne bi odlučilo na medicinski potpomognutu oplodnju u slučaju nemogućnosti zanošenja prirodnim načinom. Od 116 ispitanika koji su potvrdno odgovorili na to pitanje, 112 ispitanika su vjernici. Želja za roditeljstvom jači je poriv od svih predrasuda i religioznih zabrana. Tako postignuta prokreacija sačuvala je mnoge brakove i donijela sreću u mnoge domove, a iako ju religije ne prihvaćaju, i supružnici koji za sebe tvrde da su duboko religiozni, nerijetko traže taj oblik roditeljstva.²

Istraživanje o medicinski potpomognutoj oplodnji koje je provedeno u Velikoj Britaniji dalo je sljedeće rezultate: Kao varijable istraživanja uzeti su dob, spol, bračni status, mjesto stanovanja, stručna sprema (radno mjesto), vjersko uvjerenje i političko uvjerenje. Rezultati istraživanja pokazuju da dob, spol, bračni status, mjesto stanovanja, stručna sprema i političko uvjerenje ne utječu na stav ispitanika, dok vjersko uvjerenje utječe. Naime većina ispitanika koji su vjernici, odobravaju metode medicinski potpomognute oplodnje, ukoliko je riječ o homolognoj oplodnji, dok se ne slažu s metodama heterologne medicinski potpomognute oplodnje.⁷

Najveći bi broj ispitanika u ovom istraživanju odgovore na pitanja u vezi s medicinski potpomognutom oplodnjom potražili kod ginekologa. No za razliku od studenata Studija sestrinstva, značajan broj studenata ostalih fakulteta informacije bi potražio i kod svećenika, kod poznatih osoba koje su imale slično iskustvo te u medijima.

Razdioba ocjena slaganja s tvrdnjama da embrij nije samo nakupina stanica, nego cjelovita ljudska osoba; da odgađanje trudnoće i rađanja za kasniju dob postaje sve veći problem i uzrok rastuće neplodnosti; da je svrha etike povećanje ukupnog ljudskog znanja i učenje o ljudskoj slobodi, pravilnoj uporabi te slobode i njezinim granicama; da život počinje začecem, značajno se razlikuju između skupina Studija sestrinstva i ispitanih studenata ostalih fakulteta. To bi se moglo tumačiti razlikom u edukaciji između studenata Studija sestrinstva i ostalih fakulteta.

Medicinski potpomognuto začecé samo po sebi nije ni prokletstvo, ni blagoslov, a hoće li ono biti upotrijebljeno na boljitak ili na štetu pojedinca i čovječanstva, ovisit će o tome koliko će pojedina društva biti pripremljena da, u skladu sa svojim vrijednostima, izvrše svjesni i pravovremeni izbor kojim se novim tehnikama potpomognutog začeca žele koristiti, a kojima ne.⁸

Zaključak

Temeljom provedenog istraživanja moguće je zaključiti sljedeće:

- Ispitanici Studija sestrinstva više su upoznati s metodama medicinski potpomognute oplodnje nego studenti ostalih fakulteta.

- Ispitanici obiju skupina smatraju da je medicinski potpomognuta oplodnja etički opravdana kao način dobivanja potomstva te da djeca začeta potpomognutom oplodnjom sa sjemenom davatelja imaju pravo na saznanje svog biološkog podrijetla.
- Uočena je značajna razlika u stavu između ispitanika Studija sestrinstva i studenata drugih fakulteta, na pitanjima etičke opravdanosti potpomognute oplodnje isključivo u situacijama neplodnih bračnih parova, etičke opravdanosti potpomognute oplodnje u situacijama kreiranja djeteta po želji te opravdanosti potpomognute oplodnje u situacijama kada žena kojoj »biološki sat otkucava« i istospolni par zatraži IVF kao postupak dobivanja djeteta.
- Ispitanici Studija sestrinstva odlučili bi se za potpomognutu oplodnju u slučaju nemogućnosti zanošenja na prirodan način.
- Odgovore na pitanja u vezi s medicinski potpomognutom oplodnjom, ispitanici Studija sestrinstva potražili bi kod ginekologa, za razliku od studenata drugih fakulteta koji bi informacije potražili i u medijima i kod poznatih osoba.
- Uočene su značajne razlike između ispitanika Studija sestrinstva i ostalih fakulteta u razdiobi ocjena slaganja s tvrdnjama: da je embrij ljudska osoba; odgađanje trudnoće i rađanja za kasniju dob postaje sve veći problem i uzrok rastuće neplodnosti; svrha je etike povećanje ukupnoga ljudskoga znanja i učenja o ljudskoj slobodi, pravilnoj uporabi te slobode i njezinim granicama; život počinje začecem.

Iz rezultata istraživanja može se zaključiti da postoje razlike u znanju i stavovima o potpomognutoj oplodnji između studenata Studija sestrinstva i studenata drugih fakulteta.

Zahvala

Zahvaljujem Dr. sc. Nadi Prlić, prof., na nesebičnoj stručnoj pomoći i potpori te dragocjenim uputama, savjetima i sugestijama prilikom izrade rada.

Literatura

1. Kurjak A. Ginekologija i perinatologija. 2. izd. Varaždinske Toplice: Znanstvena biblioteka; 1995.
2. Šimonović D. Medicinski pomognuto začecé. Zagreb: Organizator; 2002.
3. Šegota I. Nova definicija bioetike. U: Čović A, urednik. Izazovi bioetike. Zagreb: Pergamena; 2000.str. 11-25.
4. Frith L, Blyth E, Farrand A. UK gamete donors' reflections on the removal of anonymity: implications for recruitment. N Engl J Med. 2007; 22:1675-80.
5. Žitinski-Šoljić M. Pravo na život pretpostavlja pravo na pravedan život. U: Čović A, urednik. Izazovi bioetike. Zagreb: Pergamena; 2000. str.25-43.
6. Whelan J. Reproduction revolution: Seks for fan, IVF for children. New Scientist magazine. 2006. Dostupno na adresi: <http://www.hkld.hr/news.php?extend.117> (Datum pristupa stranici:15.05.2009.)
7. Valković M. Umjetna oplodnja (IVF) – uspjeh, neuspjeh, zdravstvene i socijalne posljedice. UDK. 1996; 177:347-6.
8. Hayes B. Religious identification and moral attitudes: the British case. BJS. 1995; 46: 457- 74.